№ 46 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 25 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 25 № 46

ՏԱՍՆ … ՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեր հասարակական ախտերը. Նամակ Գանձակից. Նամակ Խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գեներալ Բուլանժէ Լոնդօնում. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՕՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մարդիկ և ոչ դիմակներ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐԸ

—

Մեր ժողովրդի կատարելապէս տհաս լինելու գլխաւոր ապացոյցներից մինն է և այն՝ որ մենք սովորել ենք ամեն բանի սկզբնաւորութիւնը, ամեն մի շեղման ընդհատումը սպասել վերևից, իշխանութիւնից։ Եւ արդարև մարդ կատարելապէս զարմանում է, երբ տեսնում է որ ոչ միայն մասնաւոր խօսակցութեան մէջ, ոչ միայն անուսում, տգէտ մարդիկ, այլ նոյն իսկ փոքր ի շատէ զարգացած անձինք և այն ես մամուլի մէջ որ և է տգեղ երևոյթ նկարագրելիս՝ չեն մոռանում աւելացնել՝ «յոյս ունենք որ կառավարութիւնը այս շեղման առաջը կառնի....», «մեր՝ կարծիքով միայն կառավարութիւնը կարող է վաշխառուներին զսպել» և այլն և այլն։ Մեր կենցաղավարութեան ամեն մի կէտում մենք հայերս՝ քաղաքացի թէ գիւղացի՝ այնքան ընտելացել ենք հրամանի համեմատ գործելու, որ կարծում ենք թէ ուրիշ կերպ չէ էլ կարող լինել և մինչև անգամ շատ ենք զարմանում, եթէ որ և է երևոյթի մէջ չենք նկատում իշխանութեան միջամտութիւնը։ Փոխանակ կեանքի մէջ երևան եկող անհրապոյր դէպքերը հիմնովին ուսումնասիրելու և համոզմունքի, ժողովրդի մէջ մարդասիրական, ընկերական, թարմ, ժամանակակից գաղափարներ, մարդկային արժանաւորութեան և պատւի զգացումներ ներշնչելու միջոցով չարիքը արմատախիլ անելու, մենք յոյս ենք յայտնում, որ իշխանութիւնը, եթէ կամենայ, կարծես կախարդական գաւազանի զօրութեամբ կարող է րոպէապէս ոչնչացնել չարիքները։ Չարիքների արմատը թաքնված է տգիտութեան մէջ։ Եթէ ժողովուրդը տգէտ է, եթէ ազնիւ գաղափարների փոխարէն հասարակական կեանքը տոգորված է ամենատգեղ երևոյթներով, եթէ կեանքի մթնոլորտը ապականված է մեր հասարակական մարմնի նեխութեան արտադրած զզուելի և չնչակտուր միազմներով, եթէ այդ տեսակ օդի մէջ չէ կարող դիմանալ ոչ մի կենդանի շունչ,—այն ժամանակ, ասում ենք, ցնորք չէ յուսալ, որ իբրև դրութիւնը կարող է լաւանալ որ և է իշխանութեան՝ միջամտութեան շնորհով։ Կարծեմ ակներև են հանգուցեալ Ազատիչ-Կայսրի հիմնարկած հրապարակական և արդար դատաստանի ամբողջ համակրելի կողմերը։ Այդ վերանորոգութեան շնորհով ամեն մի անհատի՝ գանգատաւորի թէ պատասխանատուի, մեղադրողի թէ մեղադրվածի ազատութիւն է տուած. պաշտպանվելու, ներկայացրած է ամենայն միջոց արդարութիւնը երևան հանելու համար։ Բայց եթէ անբարոյականութեամբ խմորված ու տգէտ ամբոխը սովորել է խնամութեան պատճառով, կամ նոյն իսկ որոշ վարձատրութիւն ստանալով ներկայացնել սուտ վկաների պահանջված թիւը, եթէ այդ արդար դատաստանի նիստերին ներկայ եղող կողմնակի մի անձն, անկարող զգալով իրան հանդուրժել թէ ինչպէս բոլորը միաբանվել են ստախօսելու, արդարութիւնը վարագուրելու համար՝ ստիպված է լինում ճմլած սրտով, ցաւ ի սիրտ հեռանալ դատարանից՝ միթէ որ և է օրէնք կարող է արդարութիւնը պահպանել։

Եթէ որ և է հասարակական գործող, լինի նա երեցփոխ թէ գեղուատ, գործակալ թէ գործակատար, իրան հաւատացած դրամով բոլորիս աչքի առաջ հոյակապ տներ է կառուցանում, խանութներ է բաց անում, առևտուրը մեծացնում և անտարբեր ժողովուրդը խամփում է անոյշ քնով՝ միթէ այդ դէպքում կառավարութիւնը առանց մի պատճառի կարող է միջամտել և պատժել յանցաւորին։

Շարունակ գանգատվում ենք այս կամ այն հոգևորականի վրա, առանց մտածելու թէ այդպիսիներին մենք ենք ընտրում։ Անընդհատ գանգատվում ենք վաշխառուների վրա, որ նրանք խիղճ ու գութ իսպառ մոռացած, անհաւատալի տոկոսներով և առհասարակ ապօրինի ճնշումներով ստրկացնում են ժողովրդին և դրատանման ճանկեր դարձնում նրանց։ Բայց մոռանում ենք, որ այդ վաշխառուն, այդ աշխարհակերը, այդ ցեցը մեր փտած մարմնի ծնունդն է, որ նա սնվել, մեծացել, ընձիւղներ է արձակել մեր ապականեալ մթնոլորտի մէջ։ Միթէ մենք մեր ամենօրեայ փողապաշտական արարքներով չենք ապացուցանում, որ գիտութիւնը, լոյսը, արդարութիւնը մեզ մօտ ոչինչ նշանակութիւն չունեն, այլ մենք կարող ենք յարգել միմիայն մամոնան, կարող ենք խոնարհվել ոսկեղէն հորթի առաջ, պատրաստ ենք ծունր դնել ամեն մի դրամատիրոջ առաջ, որքան և տգէտ լինէր նա, որքան և անխիղճ ու կողոպտող հանդիսանար նա. Նա յարգելի է մեզ համար, որովհետև կարողացել է հասկանալ դրամ ժողովելու գաղտնիքը, փոյթ չէ թէ նա այդ նպատակով թշուառացրել է ամբողջ ընտանիքներ, թէ նա վաղահաս գերեզմանի դուռն է բացել շատերի համար, թէ քամել է այրիների աչքերից առատ արտասուք և անտես է արել անոք, անօգնական որբերի լացն ու կողկողանքը։ Երբ ատեցինք մենք այդպիսիներին, երբ մեր արհամարհանքով պատժեցինք նրանց։ Եւ միթէ զարմանալի մենք չենք որ միշտ և համապազ հալածում ենք այն հրապարակախօսներին, գրողներին, որոնք տեսնելով այդ այլանդակութիւնները, չեն կարող լռել, այլ արիաբար հալածում են վատերին։ Միթէ գաւառացի հայերս սովորութիւն չունենք փոխանակ այս կամ այն թղթակցի գրած մեղադրանքը հերքելու, որոնել նոյն իսկ գրութեան հեղինակին՝ համոզվելու համար թէ արդեօք գրողը իր հասարակական դիրքով, իր ծագումով, իր նիւթական վիճակով՝ իրաւունք ունէր յարձակվելու այս կամ այն անձի վրա։ Իսկ այն, ինչ որ ներվում է մի ատրճանաւորին, մի հարուստին,—չէ ներվում մի սոսկականին, մի հասարակ մահկանացուի—ով և լինէր սա։ Ետևից բարբաջել, բամբասել, լեզուի քորը անցկացնել՝ իսկ ի ներկայութեան՝ ընդունել ստրկի դիրքը, արտայայտել դէմքի վրա հլու հնազանդութեան կնիքը, քծնել, շողոքորթել՝ ահա մեր կենսական իմաստութիւնը։ Միթէ մենք հայերս չենք, որ գովաբանում, հիանում ենք այն մարդկանց առաքինական վարմունքից (!!), որոնք ազգային փողերը կուլ տալու միջոցին, փոքր ինչ դժուարութեան հանդիպած լինելով, ազգասիրաբար բարեհաճել էին գողացած դրամի մի մասը վերադարձնել....

Ուրեմն, երբ գողութիւնը առօրեայ երևոյթ է, իսկ չը գողանալը այնպիսի մի բացառիկ իրողութիւն, որ հռչակվում է ի լուր աշխարհի, երբ չը գողացողը «յիմար», իսկ մատը լիզողը «հանճարեղ» անուններով են դրոշմվում,—ինչ սպասելու է։ Միթէ դեռ երէկ մենք չը տեսանք, թէ ինչպէս լեռների ծայրերին աւազակութիւն անող, տասնեակ անմեղների արիւնը թափող, բանտերի մէջ տարիներով բանված մի յայտնի աւազակ, ինչ որ միջոցով դրամատէր դառնալով, երէկվայ աքսորականը այսօր հաջի, աղա դարձած, իւրաքանչիւրի յարգանքի և խորին ակնածութեան առարկան էր կազմում և աւազակութիւնը ապօրինի ճանապարհից հանած դրել էր օրինաւոր հողի վրա. մի ժամանակ օրէնքը հալածում էր նրան, իսկ այժմ ոչ ոք չէ կարող արգելել դրամի զօրութեամբ լաւիկ մշկիկ կեղեքել, մերթեղերծ անել մարդկանց տկար մասը։ Միթէ շատ տեղերում, մանաւանդ գիւղերում, եկեղեցու երեցփոխանութիւնը մի ժառանգական պաշտօն չէ համարվում։ Անձամբ գիտեմ գիւղեր, և հարկը պահանջած ժամանակ կարող եմ մատնացոյց անել գիւղեր, որտեղի համայնքը ամեն կերպ պաշտպանում է իրանց եկեղեցու մէջ պահվող հրաշագործ հռչակված խաչը կամ աւետարանը հոգևոր իշխանութեան այն ցանկութեան դէմ, որով սա կամենում էր փոխադրել խաչը կամ աւետարանը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՈՉ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

—

Ինչու, ով Աստուած, մեզ այսպէս ստեղծեցիր,
Որ մենք ուրիշների մասին մտածենք.
Ինչու մեզ յիմար չը ստեղծեցիր,
Որ ուրիշները մեր մասին մտածեն։

Արաբական առած.

—

Պարսկաստանի բոլոր քաղաքները լի են բոբոտ մուրացկաններով, որոնք ամեն մի անցորդի փէշերից կախվում են և ողորմութիւն խնդրում։ Նրանք մի առանձին համարձակութեամբ են մօտենում քրիստոնեաներին, որոնք իրաւունք չունեն «ուղղափառին» որ և է կերպով վիրաւորելու։ Չը նայելով, որ բոբոտը ստանում է քրիստոնեայից ողորմութիւն, այնու ամենայնիւ նա այնքան կախվում է նրա փէշից, որ քրիստոնեան ստիպված նրան հեռացնում է իրանից «կորիր բոբոտ» ասելով։ Բոբոտը դրան էր սպասում հէնց, այդ նրա սիգնալն է,—«հաւատ հայհոյեցիր» աղաղակում է նա, «ուղղափառներ, իսլամի որդիք, եկէք, գեավուրը հաւատ է հայհոյում»։ Իսլամները հաւաքվում են և «գեավուրի» դրութիւնը, ի հարկէ, հասկանալի է. իսկ եթէ այդ իսլամների մէջ պատահում է մին, որ մարդկային զգացմունքից դրդված փորձում է պաշտպանել գեավուրին, այն ժամանակ այդ հերետիկոս իսլամի գլխին թափվում են «Քաֆիր» (աղանդաւոր), «Շէբի» (աղանդաւոր), «Մասօնի» (աղանդաւոր), «հարամի» (անմաքուր) և այլն բառեր, որոնք զգալ են տալիս նրան մի փոքր մտածելու իր կաշուի վրա, եթէ նա չէ կամենում նախ փողոցում գանակոծվել և ապա սպանդանոցում ոչխարի պէս մորթվել։

Իսկ մենք, չէ որ.... եւրօպացի ենք։ Մենք ոչ ոքի ուղղակի գեավուր չենք ասում, մենք աւելի քաղաքակրթված, մշակված բառեր ունենք, օրինակ «համակերպական», «կօսմօպոլիտ»։ Բացի դրանից մենք այնքան խելօք ենք, որ քարը պատի տակից ենք գցում, որ մեզ չը տեսնեն ու չը բռնեն. մենք կրթված ենք. չենք յարձակվում ու թալանում, այլ հանդարտութեամբ ձեռնոցներ հագած ենք գողանում և մինչև բռնված չենք՝ գող չենք։ Եւրօպացիութիւնը պահանջում է խելք, ազնւութիւն, ճշմարտախօսութիւն և համարձակութիւն, բայց այդ բաները փողոցում գին չունեն և որովհետև մենք ապրում ենք ասիական երկրում, ուր դեռ չեն մոռացված կուռքերն ու շղթաները, ուր հասարակաց կարծիք չը կայ, ուրեմն և մենք ապրելու համար տներս պինդ կպցնենք այդ հողին և անդրվենք նրա արտադրութեամբ։ Ո՞վ գիտէ, ճիշդ է այն ամենն ինչ որ մեզ սովորեցրել են միջնակարգ և նոյն իսկ բարձրագոյն դպրոցներում. կեանքի մէջ այդ հօ չէ իրագործվում....

—

Չը գիտեմ ինձ որքան աջողվեց այս նախաբանով ընթերցողի մտքի առաջ պարզել հոգեբանական շրջանը այն լեգէոնի, որ վխտում է հայ ազգի մէջ, որի ներկայացուցիչները կենտրոնացել են «Արձագանք» շաբաթաթերթի խմբագրութեան մէջ։ Դա մի ամբողջ լեգէոն է, ինչպէս հետզհետէ պարզվում է, կազմված այն տեսակ մարդիկներից, որոնք արդէն վարժվել են խղճի սակարկութեան և որոնք շարունակ վարժվում են մեռցնել իրանց մէջ երբեմն երբեմն ապստամբվող մարդկային զգացումը, որը փորձում է զարթնել չափազանց ճնշման տակ։ Աննախանձելի դրութիւն։

Եւ մեզ վիճակված է այդպիսիների հետ վէճ ունենալ։ Կոյրի հետ գոյների վրա խօսել.... Արժէ՞ արդեօք։ Ո՛չ, կը պատասխանեն մեզ։ Ո՛չ, կըրկնում ենք մենք. զզուելի է այդ բոլորը, ի հարկէ, բայց եթէ ճիշդ է, որ մենք գործում ենք ժողովրդի համար և եթէ ճիշդ է, որ մենք պատրաստ ենք նրան ծառայելու, եթէ ճիշդ է, որ մենք նրան սիրում ենք, նրա պակասութիւնն իր ճակատին խփելով, ուրեմն այդ դէպքում ևս չը պէտք զզուենք միջատներին ջարդելուց, որքան էլ որ քայքայող կերպով ազդէ այդ հանգամանքը մեր ջղերի վրա։

Միայն այս զգացմունքը հարկադրում է մեզ վերջին անգամ խօսել «Արձագանքի» № 14-ի յօդուածի մասին։

Մեզ մեղադրում են, որ մենք հայհոյում ենք և առաջ են բերում մեր տպագրած խօսքերը. «ընկածներ», «իդիօտներ», «պրիկաշչիկներ» (ոչ թէ պրիկաշչիկներ, այլ «գրական պրիկաշչիկներ»), «գրական աչքակապներ»։ Այս է բոլորը։ Եւ այս խօսքերը, ինչ մտքով և ասված լինեն, հայհոյանք են համարվում։

Դիմենք Աւետարանին։ «Տուն իմ տուն աղօթից կոչեսցի—ասում է Քրիստոս քահանայապետներին և փարիսեցիներին—և դուք արարիք զնա այրս աւազակաց»։ Սա հայհոյանք է։

Նոյն գրքի մէջ դուք կը գտնէք՝ «անմիտներ», «աշխարհակերներ», «կեղծաւորներ», «անզգամներ», «օձի ծնունդներ» և այլն. միթէ սրանք հայհոյանք են։ Միթէ անմիտին անմիտ ասելը հայհոյանք է, միթէ գողին գող ասելը հայհոյանք է։ Դա հայհոյանք չէ, այլ ճշմարտութիւն, որն ասելուց երբէք չը պէտք է ամաչել։ «Ամենայն մեղք և հայհոյութիւն կը ներվի մարդկանց, ինչքան էլ որ հայհոյեն, բայց ով հայհոյում է ճշմարտութիւն նրան ներելի չէ» ասում է նոյն Աւետարանը։ (Յոյս ունենք, որ շաբաթաթերթը մեզ բողոքական չի անուանի, որովհետև Աւետարանը նրա բերած աւտօրիտէտն է)։

«Ես չեմ կամենում որ ինձ հետ մտերմանան էշերը, ֆատերը, տխմարները և այծերը» ասում է Հէյնէ իր բանաստեղծութեան մէջ, ակնարկելով իր ժամանակակից ֆիլիստէրներին. և միթէ այդ խօսքերը հայհոյանք են։

Դիմենք մեր ազգային «Արձագանքի» պաշտած կլասիկներին։ «Իշխանք ապստամբք, գողակիցք գողոց, կծծիք, կրծլիք, ժլատք և ագահք, յափշտակողք, աշխարհաւէրք, ծառայից համամիտք, աղտեղաւէրք։ Դատաւորք տմարդիք, սուտք, խաբողք, կաշառառուք, անընտրողք իրաւանց, անհաստք հակառակողք և բարձումն առհասարակ յամենեցունց սիրոյ և ամօթոյ» ասում է մեր պատմութեան հայր Մովսէս Խորենացին իր ժամանակակից «անհամակերպականների» մասին. միթէ սրանք հայհոյանքներ են։

Ողորմելիներ. սրանք չեն հայհոյանքները. հայհոյանքը սուտն է և շողոքորթութիւնը։ Արդար բարկութիւնից արտայայտված խօսքը, կամ աւելի ճիշդ ասելով՝ որոշ երևոյթների ազդեցութեան տակ գոյացած ջղային ռէֆլեքսների արտայայտութիւնը չէ հայհոյանք. այլ սենեակի մէջ հանդարտ ջղերով նստած մտածած յօրինած, յերիւրած և հաշուած սուտը։ Հիւանդի վրա գթալուց երբ նրան ասում ես, որ նրա հիւանդութիւնը վտանգաւոր է, վարակիչ է. դա չէ հայհոյանք, այլ երբ քո շահի համար ծածկում ես այդ վարակումը բոլոր շրջապատողներից։—Մենք այսպէս

մի կենտրոնական քաղաք, որպէս զի այդ ուխտատեղու արդիւնքով օգտվի ուսումնարանը և գիւղացիների այդ պաշտպանութեան պատճառը ոչ թէ կրօնական ջերմեռանդութիւնն է, այլ շահախնդրութիւնը։ Բանը նրանումն է, որ գիւղացիք մի օրինակելի միաբանութեամբ որոշել են փոխադարձաբար օգտվել ուխտատեղու արդիւնքից և հէնց դիտմամբ էլ երեցփոխ են ընտրում սրան կամ նրան։ Եւ այդպէս տարուց տարի վարվում են գիւղացիք՝ սէրն ու կարագը իրանք են ուտում, իսկ թանն ու մածունը հասցնում են մի ուսումնարանի, որին յատկացրած է եղել չինաւ ուխտատեղու արդիւնքը։ Հոգևոր իշխանութեան ներկայացուցիչները տեղեակ լինելով այդ զեղծումներին, ինչպէս ասեցինք, ամեն կերպ աշխատել են տեղափոխել հրաշագործ աւետարանը կամ խաչը, բայց նրանց ջանքերը ապարդիւն են մնացել։ Մինչև անգամ նկատելով, որ բանի կերպով աւետարանը գրաւելու միջոցին մոլեգնած ամբոխը պատրաստ է և ֆիզիկական ոյժի դիմել, ուստի առժամանակ խոհեմութիւն է համարված լռել։

Ի վերջոյ միթէ մենք չենք, որ անտես առնելով թարմ ոյժերը՝ աւանդական սովորութեամբ հոգաբարձու, երեցփոխ, պատգամաւոր ընտրում ենք դարձեալ նոյն բուրժուա դասակարգից, որի անընդունակութեան մէջ շատ անգամ առիթ ենք ունեցել համոզվելու։ Այս բոլորից յետոյ զարմանալի չէ, որ այսպիսի օդի մէջ անկարող է լինում ապրել թարմ մարդը և մի երկու տարի ընդդիմանալուց յետոյ՝ ի վերջոյ անձնատուր է լինում հոսանքին, համոզվելով որ հարկաւոր է «съ волками жить, по волчьи выть»։ Սակաւաթիւ մարդիկ, որոնք միշտ աննկուն, բարձր են պահում արդարասիրութեան դրօշակը, հալածվում են խաւարասէրներից, մինչև որ մի օր տգիտութեան խաւարը կը պատռվի և այն ժամանակ ժողովուրդը կը ճանաչէ չարն ու բարին, կը սովորի ինքնուրոյնաբար գործել, առանց այլոց վրա յուսալու, ըստ արժանւոյն գնահատելով այն առածը, թէ «նախ ինքդ քեզ օգնիր և ապա Աստուած քեզ կօգնէ»։

***

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

Ապրիլի 13-ին

Ամսիս 2-ին, տեղի ունեցաւ քաղաքիս երկսեռ դպրոցների հոգաբարձուների ընտրութիւնը։ Որովհետև ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխականները իրանց համար առանձին դպրոց պիտի բանան, ուստի Թեմիս ս. առաջնորդի կարգադրութեամբ ընտրութեանը պիտի մասնակցէին միմիայն ս. Յովհաննէս, ս. Գէորգ և ս. Աստուածածին եկեղեցիների ծխականները։

Առաւօտը՝ երբ մենք մտանք տղայոց դպրոցի դասատներից մէկը, որտեղ պիտի կայանար ընտրութիւնը, կարծում էինք թէ այդ սենեակում չեն տեղաւորվի ընտրողները։ Բայց ո՛րքան եղաւ մեր զարմանքը, երբ որոշեալ ժամին հաւաքվեցան միմիայն 29 հոգի. այո 29 ընտրող 800—850 ծուխ ունեցող հասարակութիւնից։ Ա՛յդքան էլ անտարբերութիւն.... Ցեղխ յաջորդը դժգոհութիւն յայտնեց հաւաքված ընտրողներին։ Բայց որովհետև, աւելացրեց հայր սուրբը, իր երկամեայ փորձը ցոյց է տալիս, որ Գանձակում այստեղ եղածներից աւել չեն հաւաքվում, ուստի նա առաջարկում է այսօր վերջացնել ընտրութիւնը։ «Ընտրենք, ընտրենք», լսվեցաւ ընտրողների միջից։

Այնուհետև թերթիկներ բաժանեցին ընտրողներին։ Վերջիններս՝ իրանց թեկնածուների ազգանունները գրելով՝ տուին նախագահ հայր սուրբին։ Ընտրողներից մէկը չէր իմանում ում անունը գրել։ Գտնվեցան մի երկու մարդ, որոնք այնքան բարի եղան, որ նրան թելադրեցին, նա էլ գրեց իր թերթի վրա թելադրած թեկնածուների ազգանունները.... Մի այլ ընտրող իրան տուած թերթի վրա անուն և ազգանունների տեղ ի միջի այլոց գրեց թէ ցանկալի էր, որ այս ընտրութեանը մասնակցէր ծխականների գոնէ կէսը։ Բայց այս իրաւացի ցանկութիւնը մնաց անուշադիր։ Ընտրվեցան՝ Մկրտիչ Նաքաթեանց (վաճառական, ս. Յովհաննէս եկեղեցու նորընտիր երեցփոխ), Գրիգոր քահանայ Բաբաքխանեանց, Յովհաննէս Մարգարեանց (ինժեներ) և Յակոբ Լիսիկեանց (վաճառական)։

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Նուխի, 20-ին ապրիլի

Ես անձամբ ճանաչելով հանգուցեալ Ա. Արարատեանցին և քաջ ծանօթ լինելով Փիր գիւղի դպրոցում ունեցած նրա արդիւնաւոր աշխատութիւնների հետ, սրբազան պարտք համարեցի նրա «Հիմնարկութիւն ուսումնարանի» գրքի տպագրութեանը նպաստելու նպատակով ստորագրութիւն բանալ Նուխի քաղաքում։ Այդ ցանկութիւնը իրագործվեց իր ժամանակին և այդ առթիւ բացած ստորագրութեան թերթը ժողոված փողերի հետ, ձեր, մեծապատիւ պարոն, միջնորդութեամբ հասցրի տիկին Արարատեանցին։

Գրքերը լոյս տեսնելուց յետոյ տիկին Արարատեանց ուղարկել է ինձ միայն 30 օրինակ և խնդրել է յայտնել իրան թէ եթէ ցանկացողներ գտնվեն, որոնք կամենային իրանց հասնելի գրքի օրինակները զանազան դպրոցների ուղարկել, ես՝ յայտնեմ տիկնոջ, որ նա ինքը ուղարկի ցանկացողների անունից նշանակած դպրոցներին։ Տիկնոջ հասցէն չիմանալու պատճառով, խնդրեմ այս պատասխանս տպագրէք ձեր պատուական «Մշակի» էջերում։ Պ.պ. Նիկողայոս Աթաբէկեանցին հարկաւոր է Շուշի իրան ուղարկել. Սիմէօն Բաբաքխանեանցին Գանձակ և Գրիգոր Մէլիք-Բէգլարեանցին յանձնել Թիֆլիս իրանց տանը պ. Լուարսաբ Շամիրիչ Մէլիք-Բէգլարեանցին։ Մնացեալ օրինակները խնդրեմ ուղարկել Նուխի, պ. Ալէքսանդր Իշխանովի անուամբ, որը կը տնօրինէ իւրաքանչիւրին հասցնել գրքի օրինակները համաձայն գրքի մէջ յիշատակած քանակութեան։

Մ. Եպիսկոպոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԷԼԱՒՈՒՄ ֆաէտօնները սովորութիւն ունեն չափից դուրս արագ և անզգոյշ անց ու դարձ անել փողոցներում։ Ապրիլի 10-ին, ինչպէս մեզ գրում են, ֆաէտօններից մէկը ճխլեց 5 տարեկան մի հայ աղջկան, որը այդ ժամանակ փողոցում խաղում էր։

—

Մեզ հեռագրում են ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ ապրիլի 23-ից, որ Էջմիածնի ճեմարանը պատւեց պրօֆէսօր Քէրովբէ Պատկանեանի յիշատակը հանդիսաւոր հոգեհանգստով։

—

Շաբաթ օր, 22-ին ապրիլի, ԹԻՖԼԻՍ հասաւ Պետերբուրգի պարսից դեսպան Միրզա-Մահմուդխան։ Դեսպանը ուղևորվում է պարսից Շահին դիմաւորելու համար։

—

«Արձագանքը» յայտնում է որ դիտաւորութիւն ունի պատկերազարդ շաբաթաթերթ դառնալու։ Այդ լուրը ակամայ յիշեցնում է մեզ Կրիլովի խօսքը՝ какъ ни садитесь, а въ музыканты не годитесь.

—

Շաբաթ օր, ապրիլի 22-ին կայացաւ տիկին Հեղինէ Տէրեանի կօնցերտը ԹԻՖԼԻՍԻ ժողովարանի դահլիճում։ Տիկինը, մեր կարծիքով, առաջադիմութիւն արաւ, նրա ձայնի տէխնիկան աւելի զարգացաւ, ձայնը ստացաւ աւելի ընդարձակութիւն և աւելի որոշ արտայայտութիւն։ Մանաւանդ գեղեցիկ է նրա պ ի ա ն ի ս ի մ օ։ Այդ է պատճառը որ տիկնոջ աւելի աջողվում են այնպիսի կտորներ, ինչպէս օրինակ Պէրգօլէզէի «Se tu m'ami» Սկարլատիի «O cessate di piagarmi» և այլն։ Բայց և Գունօի «Ave Maria» եկեղեցական երգը, պիանօի և ջութակի դաշնակցութեամբ, շատ լաւ անցաւ։ Միայն մեզ թվում է որ տիկին Տէրեանի ձայնի ոյժը և ընդարձակութիւնը այն տեսակից են, որ նա կարող է աւելի կօնցէրտների, քան թէ օպէրայի երգչուհի դառնալ։ Ցաւալի է որ ժողովուրդ շատ չը կար կօնցէրտում, բայց այդ հանգամանքը մենք հակված ենք անձրևային անպիտան եղանակին վերագրել։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են, որ տիկին Եղիսաբէթ Սարգսեան, անցեալ տարի վախճանված իր ամուսնու, Պօղոս Սարգսեանի յիշատակին՝ հետևեալ նուէրներ է արել. 5000 րուբլի Հացի գիւղում մի ծխական հայոց դպրոց պահպանելու համար, 500 ր. Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեանը, 250 ր. Բագուի հայոց ծխական դպրոցում մի որդեգիր պահելու համար, 500 ր. Շուշու թեմական դպրանոցին, 500 ր. Ս. Էջմիածնի տաճարի վերաշինութեան համար, 100 ր. Շուշու կուսանաց անապատին, և 100 ր. Շամախու հայոց դպրոցին։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ վճռված է նորից բանալ իգական բարձրագոյն կուրսեր, որոնք բաղկացած կը լինեն երկու բաժանմունքից՝ ֆիզիկօ-մաթեմատիկական և պատմական-լեզուագիտական բաժանմունքից։ Ուսանող օրիորդների թիւը սահմանափակված կը լինի և նրանք պէտք է կենան կամ իրանց ծնողների ու ազգականների մօտ, կամ նոյն իսկ դպրոցին կից բնակարանում, որպէս գիշերօթիկներ, բայց ոչ թէ մասնաւոր բնակարաններում։ Իգական կուրսերը կը ղեկավարեն մի դիրեկտոր և մի տեսչուհի։ Բնագիտական բաժնում ֆիզիօլօգիա և մարդու անատօմիա չեն աւանդվի, որովհետև կառավարութիւնը իրան իրաւունք է վերապահում ժամանակով բաց անել մի բժշկական իգական բարձրագոյն դպրոց, որտեղ կաւանդվեն անատօմիան և ֆիզիօլօգիան։

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են որ ապրիլի 22-ին Անդրկովկասեան երկաթուղու գընացքով հասաւ Թիֆլիս Պարսկաստանի ռուսաց դեսպան, իշխան Դոլգօրուկի։

—

Ապրիլի 22-ին Պետերբուրգից վերադարձաւ Թիֆլիս՝ քաղաքագլուխ Ա. Ս. Մատինով։

—

Ապրիլի 23-ին Թիֆլիսի ժողովարանի փոքրիկ դահլիճում բժ. Ա. Բաբայեան կարդաց մի հրապարակական դասախօսութիւն «Թոքախտի» մա-

---

ենք հասկանում հայհոյանքը և դուք, եթէ կարող էք, սովորեցէք ձեզ չը խաբել։

—

Մեր «փաստեր և ոչ բառեր» վերնագրով առաջին յօդուածում («Մշակ» № 41) մենք ցոյց տուինք թէ ինչպէս «ազգային չինօվնիկների» օրգանը սուտ է խօսում յանուն ճշմարտութեան։ Մենք բերինք լոկ, մերկ թուանշաններ՝ առնված ընկերութեան հաշւից։ Ասեցինք, որ 239-ը հաւասար չէ 13-ի. ասեցինք, որ մեները ընդունակ չեն ոգևորվելու Հայկի և Արամի յիշատակով, որքան էլ որ նրանք կրծեն մեր խեղճ կլասիկներին. ասեցինք, որ հայերէն գրքերի հրատարակութեան վարչութիւնը ոչ մի ուղղութիւն չէ ունեցել և ընկերութեանը հասցրել է մահուան դուռը։ Այս բոլորը մենք ասեցինք նոյն իսկ վարչութեան հաշւի հիման վրա. դա մեր խօսքերը չէին, այլ այն դատավճիռը, որը կայացրեց ընկերութեան ընդհանուր ժողովը վարչութեան դէմ. մենք իբրև անկողմնապահ արձանագրող միայն արձանագրեցինք այն, ինչ որ կատարվեց ժողովում։ Մի և նոյն փաստերը մենք գտանք արձանագրված և տեղական «Новое Обозрѣніе» լրագրի մէջ. և մինչև այսօր ոչ ընկերութեան վարչութիւնը, ոչ նրա նախագահը, ոչ վարչութեան անդամներից մին և ոչ ընդհանուր ժողովի անդամներից մին չը հերքեց մեր բերած փաստերը, չը կարողացաւ համարձակ առանց դ ի մ ա կ ի դուրս գալ և ասել թէ մենք սուտ ենք խօսում, «Մշակը» սուտ է խօսում, «Новое Обозрѣніе» լրագիրը սուտ է խօսում։ Բայց շշկլված շաբաթաթերթը էլի առաջ է քշել «դոմինօի» մէջ հագցրած իր գրասէրներից մէկին, բեռնաւորած «Կըրիլովի, Սպասովիչի, Սէն-Մարտէնի, Լանգլուայի, Լընորմանի, Հակստհաուզէնի, Գիւմայի, Գիւլօրիէյի և այլն և այլն անուններով (ծով են ծով տնաքանդները, տասներկու լեզու գիտեն և տասներկու հազար հեղինակների անուններ)։

Բայց տեսնենք ինչ երգ է երգում մեզ այդ սոխակը։

«Արձագանքի» № 14 «փաստեր բայց ոչ հայհոյանք» յօդուածի մէջ ասված է.—«Մեր յօդուածի նպատակն էր—նոյն է և մեր այս պատասխանի շարժառիթը—(ճիշդ է, վերնագրից էլ է երեւում այդ) որոշել գրքերի հրատարակութեան արածի լաւը գէշից (sic) և դրանով նպաստել ընկերութեան ապագային, նրա բարգաւաճման»։

Յետոյ նոյն յօդուածի մէջ ասված է. «Մեր ժամանակակից կեանքը, մեր կարծիքով, երեք տեսակ գլխաւոր պահանջներ է դնում գրքերի հրատարակութեան ընկերութեան»։

«Ա ռ ա ջ ի ն՝—շարունակում է շաբաթաթերթը,—ընկերութիւնը պիտի նպաստէ մեր ինքնաճանաչութեան, որ կայանում է մեր պատմական անցեալի և ներկայի ուսումնասիրութիւնից, որից մենք պէտք է իմանանք թէ առաջ ինչ էինք և ինչ ենք այժմ» և թէ այդ նպատակին հասցնող «գրքերն են մեր հին կլասիկները կամ մեր պատմական կեանքի այժմեան ուսումնասիրութիւնը, լինեն դրանք պատմութիւն, բանաստեղծութիւն, պատմական վէպ և այլն և այլն»....

«Ե ր կ ր ո ր դ՝ աւելացնում է շաբաթաթերթը, մեր արդի գրական լեզուի մշակումը, որի համար պէտք է հրատարակել «հէքեաթներ, առասպելներ, աւանդութիւններ, երգեր, վէպեր և այլն և այլն»։

«Ե ր ր ո ր դ՝ ժողովրդական մատչելի գրքեր, թէ աշակերտների ու երիտասարդութեան, թէ ժողովրդական և թէ մանկական». այս բոլորից յետոյ աւելացնում է՝ «այդ երեք ճիւղի գործունէութիւնն անհրաժեշտ է և տպագրական ընկերութիւնը պարտաւոր է նպաստել այդ երեք ճիւղին էլ, որովհետև ե ր ե ք ն է լ հ ա ւ ա ս ա ր կ ա ր և ո ր ե ն» (լաւ յիշեցէք)։

Այժմ, ընթերցող, համեմատեցէք, թէ մի և նոյն լրագրի մէջ մի և նոյն հեղինակը, որ բոլոր ուղղութիւնները հարկաւոր է գտնում, ինչ է գրում։ «Արձագանքի» № 13-ի մէջ մենք տեսանք որ նա ընդունում է հայոց ազգի առաջադիմութեան միայն մի «ճանապարհ», այն է պ ա տ մ ա կ ա ն, որովհետև «այդ ճանապարհը շատ լայն է, հարթված է, փորձված, երկար ժամանակ գործադրված և աներկբայելի հաստատ»։ Բաւական չէ, որ այդ նոյն յօդուածի առաջին համարի մասում ասված է՝ թէ ընկերութիւնը միայն պատմական ուղղութիւն պէտք է ունենայ, այլ և հեղինակը պնդում է, որ հէնց մ ի ա յ ն այդ օգտակար ուղղութիւնն է ունեցել ընկերութիւնը, «որին հետևել է տպագրական ընկերութիւնը իր առաջին քայլից. այդ ուղղութիւնը ն ո յ ն պ ա տ մ ա կ ա ն ճ շ մ ա ր ի տ ո ւ ղ ղ ո ւ թ ի ւ ն ն է»։ Այդ ապացուցանելու համար շաբաթաթերթը իր № 13-ում առաջարկում է մեզ աչքի անցնել ընկերութեան հրատարակած գրքերի ցուցակը։

Զանցած մի շաբաթ, մեր ապտակի ազդեցութեան տակ «Արձագանքը» անամօթաբար յ ե տ է վ ե ր ց ն ո ւ մ իր ասածը, ուրանում է իր ըսկզբունքները, առաջարկում է ընկերութեան ե ր ե ք ուղղութիւն և ուզում է հաւատացնել միամիտ ընթերցողներին և մեզ, որ ընկերութիւնն այդ երեք ուղղութեան էլ հետևել է արդէն։ Եւ այդ ապացուցանելու համար էլի մէջ է բերում գրքերի ցուցակը, բաժանելով նրան չորս մասերի։

Զարմանալի է, ճշմարիտ. գործերի աշխարհում չէ կարելի երևակայել այնպիսի մի մետամօրֆօզ, կատարվող այնքան արագ, որքան պատահում է այդ մարդկանց ուղեղներում։ Մի և նոյն օրգանում, մի և նոյն յօդուածի մէջ պաշտպանել մի միտք և իսկոյն նրան հերքել, ոտնակոխ անել։

Մի և նոյն յօդուածի մէջ իր ասածը ուրանալ, ջրել, փաստեր առաջ բերել իր ասածը ոչնչացնելու համար։ Ասել թէ ընկերութիւնը միայն մի ուղղութիւն ունի, և յետոյ անմիջապէս ասել, թէ չորս ուղղութիւն ունի. ասել թէ ընկերութիւնը հետևել է և պէտք է հետևի միայն մի ուղղութեան և յետոյ աշխատել ապացուցանել, որ ընկերութիւնը հետևել է չորս ուղղութեան և պիտի այդպէս էլ շարունակէ.... *)։ Վա՛հ, այս ինչ է նշանակում. սա առողջ ուղեղի արտադրութիւն է։ Եւ դեռ զարմանում են, որ մենք թոյլ ենք տալիս մեզ գործածել ի դ ի օ տ, ը ն կ ա ծ, գ ր ա կ ա ն պ ա ր ա զ ի տ ն ե ր ու ա չ ք ա կ ա պ ն ե ր բառերը։

Ձեր բերանով զավեցիք, կեղծաւորներ։ Մենք ասում էինք, որ ընկերութիւնը ոչ մի ուղղութիւն չէ ունեցել—ոչ նոյն իսկ պատմական։ Տիրացուական օրգանը նախանձում է, որ ինքը չէ կարողացել ճշմարիտ խօսել և կամենալով իբր թէ ջրել մեր ասածը, ակամայ կրկնում է այն, ինչ որ մենք ապացուցել ենք, հիմնված այն բոլորի վրա, ինչ որ պատահել է ապրիլի 2-ի ժողովում։ Եւ դեռ համարձակվում են մեզ ասել,

*) Մենք դեռ ոչինչ չենք խօսում «Արձագանքի» նոյն համարում տպած ուրիշ յօդուածի մասին՝ «ինչպիսի գրքեր են հարկաւոր մեզ» վերնագրով, ուր պ. հեղինակն առաջարկում է մ ա ն կ ա կ ա ն գրքեր տպագրել տ ա ս ն անգամ աւելի, քան ուրիշները։ Այստեղից երևում է, որ «Արձագանքի» խմբագրատանը ջրհեղեղ է և լեզուների խառնակութիւն, որովհետև մի յօդուածը միւսի հետ համեմատելով դուրս է գալիս «եչ մեն—եմ=կարապետ»։

սին: Անտարկելով այն հանգամանքի վրա, որ վերջին ժամանակներս Թոքախտ հիւանդութիւնը շատ զոհեր է սկսել անել Թիֆլիսում, պ. դասախօսը սկզբում կանգ առաւ Թոքախտի վարակիչ լինելու յատկութեան վրա, հիմնվելով Կօխի գիւտի վրա, և ապացոյցներ բերելով թէ ուսումնական հետազօտութիւններից, և թէ ժողովրդական հասկացողութիւններից: Հիմնվելով բժշկական գիտութեան տուած տեղեկութիւնների վրա, և յայտնելով, որ բարակացաւի բակտերիաները տարածվում են թէ օդի, թէ կերակրի միջոցով, պ. դասախօսը անցաւ այն հարցին, թէ արդեօք Թոքախտը ժառանգական է, թէ ոչ, և բժշկական տեղեկութիւնների վրա հիմնվելով, յայտնեց, որ ժառանգական Թոքախտ չէ կարող լինել, այլ կարող է միայն տրամադրութիւն լինել այդ հիւանդութեամբ աւելի շատ վարակվելու համար: Իր դասախօսութեան վերջում կանգ առնելով՝ թէ ընդհանուր առողջապահական միջոցների, և թէ այն անհատական պաշտպանողական միջոցների վրա, որոնցով կարելի է այդ սարսափելի հիւանդութեամբ վարակվելուց ազատ մնալ, և զոհ չը գնալ, պ. դասախօսը վերջացրեց իր խօսքը առաջ բերելով մի քանի բժշկական որոշումներ այն մասին, որ Թոքախտը անբուժելի հիւանդութիւն չէ, ինչպէս շատերը կարծում են, այլ նա բուժելի է, եթէ միայն այդ նպատակին հասնելու համար ժողովուրդը ամեն ջանք թափի առողջապահութեան և բժշկական պահանջները տարրացնելու իր մէջ և գործադրելու: Դասախօսութիւնը ընդունվեց ծափահարութեամբ փոքրաթիւ հասարակութեան կողմից. ասում ենք փոքրաթիւ, որովհետև փոքրիկ դահլիճը անգամ լի չէր, թէև դասախօսութիւնը նոյն իսկ բարեգործական նպատակով էր,—այն է հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան օգտին: Թէ ինչու այդ մասին չեն հոգացել ընկերութեան վարչութեան անդամուհիները,—յայտնի չէ: Աւելորդ չենք համարում յայտնել, որ պ. Բաբայեան այդ դասախօսութիւնը ռուսերէն լեզուով մի քանի ժամանակ առաջ կարդացել է բժշկական ընկերութեան ժողովում, և նոյն ընկերութիւնը վճռել է դասախօսութիւնը տպել հայերէն և վրացերէն լեզուով: Հէնց դասախօսութեան միջոցին հայերէն լեզուով տպած դասախօսութիւնը վաճառւում էր:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՆԵՐԱԼ ԲՈՒԼԱՆԺԷ ԼՈՆԴՈՆՈՒՄ

Ապրիլի 12/24-ին գեներալ Բուլանժէ մտաւ Մեծ-Բրիտանիայի մայրաքաղաքը—Լօնդօն:

Անկասկած քաղաքական բախտախնդրութեամբ ոգևորված և յափշտակված գեներալի սիրտը տրփում էր, երբ նա ոտք դրեց բրիտանական հողի վրա: Անկասկած նա լաւ հասկանում էր, որ այդ մի խորհրդաւոր րոպէ է, երբ պէտք է վճռվէր, թէ ինչ կը լինի իր ապագան Անգլիայում, և ինչպիսի ընդունելութիւն կը ցոյց տայ անգլիական ժողովուրդը նրա քաղաքական թմբկահարութիւններին:

Եթէ գեներալ Բուլանժէ ոգևորվում էր Անգլիայում ունենալի ընդունելութիւններով,—աւաղ, նա շատ սխալվեց: Այն անտարբեր և արհամարհական ընդունելութիւնը, որ արեցին Բուլանժէին անգլիական հողի վրա, իսկապէս մի շատ ծանր հարուած էր, որ տրվեց հռչակաւոր զինւորականին: Նրա վրա սառը ջուր ածեցին Անգլիայում:

Երբ նա իջաւ նաւից, Դուվրում, նա իր առաջ ոչ ոքի չը տեսաւ. բացի լրագրական մի քանի ռէպօրտէօրներից, և մի խումբ շրջմոլիկներից, նա ոչ ոքի չը տեսաւ: Նա սպասեց ծափահարութիւնների,—բայց հաւաքված մարդիկ, միայն նայում էին, տեսնելու համար թէ ինչպիսի դէմք, ինչպիսի քիթ, ինչպիսի աչքեր և ինչպիսի մօրուք ունի այն մարդը, որը «քաղաքական յանդգնութեան» հազուագիւտ օրինակ է ներկայացնում:

Դուվրից Լօնդօն գնալով Բուլանժէ մեծ տարբերութիւն չը տեսաւ. Նրան այնտեղ դիմաւորեցին մի քանի տասնեակ Ֆրանսիացիներ, որոնց աղմուկները և ծափահարութիւնը անկարող եղան ծածկելու անգլիացիների անտարբերութիւնը: Փողոցում և Բուլանժէի իջած հիւրանոցի առաջ եղած ժողովուրդը միայն տեսնելու էր եկել, և ոչ ցոյցեր անելու. և եթէ մի քանի անգամ «կեցցէ» լսվեց, դրան անմիջապէս յաջորդում էր շվշվոցը: Ցոյցերը աւելի թշնամական էին:

Ճշմարիտ է, անգլիական լրագիրները յայտնել են, որ Բուլանժէն Անգլիայում կը գտնի լաւ ապաստան, ինչպէս և ամեն մի քաղաքական աքսորական, բայց դրա հետ միասին զգուշացնում են Բուլանժէին, որ նա ի չարը չը գործ դնի անգլիական հիւրասիրութիւնը: Իսկ հասարակաց կարծիքը և լրագիրների մի մասը բոլորովին այլ կերպ է նայում Բուլանժէի գալու վրա. այնտեղ նրանք քաղաքական մի բան չեն տեսնում: Լօնդօնի ժողովուրդը ուզում է նորութիւններ տեսնել և նոր տպաւորութիւններ ստանալ: Վիթխարի քաղաքի բազմազոյն ամբոխը նորերս ոգևորված և յափշտակված էր Լօնդօն եկած հնդկացիներով և աֆրիկացի կանանցով: Այդ հետաքրքրութիւնը այժմ անցել է, և ահա գեներալ Բուլանժէ գալիս է դրանց տեղը բռնելու:

Այդ տեսակէտից ահա Բուլանժէի գալը հետաքրքրում է անգլիական հասարակութեանը,—իսկ դա,—առանց բացատրելու էլ հասկանալի է,—մի շատ մեծ վիրաւորանք է քաղաքական գործիչ համարվել ցանկացող մի մարդու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պրուսիայի կառավարութիւնը հրամայել է խուզարկել Պօզնան նահանգի լեհական ընթերցարանները և արգելել այն գրքերը, որոնց բովանդակութիւնը ուղղված է Լեհաստանի միացման դէմ Պրուսիայի հետ:

—Բերլինի «Tageblatt» լրագիրը Աւստրիայում արգելված է:

—Հօլլանդիայի Վիլհելմ թագաւորը, որը մերձ ի մահ հիւանդ էր, այժմ, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, սկսել է առողջանալ:

—Հօլլանդիային պատկանող Լուկսըմբուրգ դքսութեան մէջ Նասաուեան մեծ դքսի խնամակալ նշանակվելու հետևանքների վրա Ֆրանսիական և գերմանական լրագիրները տարբեր կերպով են նայում: Առաջինները յոյս ունեն որ Լուկսըմբուրգ կը պահպանի իր ինքնավարութիւնը, մանաւանդ որ Նասաուի մեծ դուքսը բարեկամ չէ բիսմարկեան քաղաքականութեան, իսկ գերմանական մամուլը, ընդհակառակն, յոյս է յայտնում որ վերջ ի վերջոյ Լուկսըմբուրգը կը միանայ Գերմանիայի հետ:

—Վիէննայի «Corresp. de Vienne» լրագիրը հաղորդում է իբր թէ Թիւրքաց Սուլթանը դիտաւորութիւն ունի գահից հրաժարվել:

—Մայիսի 7-ին (19-ին) Իտալիայի Ումբէրտօ թագաւորը և թագաժառանգ իշխանը ուղևորվելու են Շվէյցարիայի վրայով դէպի Բերլին:

—Բերլինի հակասեմիտական կուսակցութեան պարագլուխ, պալատական պաստօր Շտէկկէր, այս օրերս ստիպվեց գրաւոր խոստում տալ պրուսական կառավարութեան, որ այլ ևս երբէք խառնվելու չէ որ և է քաղաքական շարժումներին: Ասում են որ նա հեռանալու է Բերլինից:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզի կանանց շրջանում աւելի և աւելի է ընդունվում տղամարդկանց շորերը հագնելու սովորութիւնը: Այս օրերս տիկին Լիբէր ներկայացաւ հաշտարար դատաւորի առջև տղամարդու շորով և երբ որ դատաւորը հարցրեց նրան այդ տեսակ կերպարանափոխութեան պատճառների մասին, տիկինը պատասխանեց որ ուրիշ շորեր չունի: Տիկին Դըլաֆուա, որը յայտնի է իր հնագիտական հետազօտութիւններով Սուզայի մէջ, սովորութիւն ունի հագնել տղամարդու շորեր. Նորերումս նա այդ տեսակ շորերով ընդունեց իր տանը հանրապետութեան նախագահին և նրա ամուսնուն, որոնք եկած էին տիկին Դըլաֆուայի հնագիտական թանգարանը նայելու:

***

Բաւական չէ որ մարդիկ ամեն տեսակ կօնցէրտներ են տալիս, այժմ կապիկներ էլ սկսել են կօնցէրտներ տալ: Լօնդօնում այս րոպէիս կօնցէրտներ է տալիս մի կապիկ, որը ածում է ջութակի վրա և որի րէպէրտուարը բաղկացած է 6 պիէսաներից: Կապիկը երևում է հասարակութեան առջև՝ Ֆրակով և սպիտակ փողպատով: Լրագիրներում գրվում են րեցէնզիաներ կապիկ-արտիստի ածելու մասին և րեցէնզէնտներից մէկը նկատում է որ աչքի առջև ունենալով որ կապիկը ընդամենը 2 տարի է որ սովորում է ջութակի վրա ածելը, պէտք է խոստովանվել որ նա մեծ առաջադիմութիւն է արել այդ կարճ ժամանակամիջոցում և ապացուցել է որ երաժշտական տաղանդ ունի:

***

Փարիզի բարձր շրջանի տիկինների և օրիորդների մէջ այժմ մօդա է ընկել ածել մանդօլինաառված երաժշտական գործիքի վրա:

***

Գերմանիայում այս օրերս լոյս տեսան Մարտին Լութերի մինչև այժմ անյայտ և անտիպ մնացած 11 հատ քարոզներ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 22 ապրիլի: Մշեցի հայերից 500 հոգի երէկ Բ. Դրանը մեծ ցոյց արեցին և յանձնեցին Քեամիլ-փաշային մի բողոքագիր, որով յայտնում են, թէ Մուշի շրջականերում քրդերը անպատուել և այրել են մի ջահել ալբանուհի աղջկան, իր ծնողների ներկայութեամբ: Ցոյցին մասնակցողները բարձրաձայն աղաղակներով գոհացում էին պահանջում, յայտնելով, որ հակառակ դէպքում նրանք կը խնդրեն ռուսաց կառավարութիւնից՝ միացնելու իրանց նահանգը իր երկրի հետ:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 22 ապրիլի: Երբ միտրօպօլիտ Միխայիլ Սերբիա կը վերադառնայ, նրան պիտի առաջարկեն, որ նա իր նախագահութեամբ կազմի հոգևորականներից մի յանձնաժողով՝ վերաքննելու առաջաւորների կողմից հրատարակված եկեղեցական օրէնքները, և մատնանիշ անելու կառավարութեանը այն միջոցների վրա, որոնցով կարելի է եկեղեցական հարցը կանօնաւոր կերպով վճռել: Այստեղ հասաւ Նատալիա թագուհու մարշալը՝ գնդապետ Սիմօնօվիչ: Միլան նախկին թագաւորի այստեղ գալու մասին տարած-

---

որ մենք հայհոյում ենք: Դեռ համարձակվում են ասել, որ «հայոց ազգին մատնացոյց ենք անում ճշմարտութեան ճանապարհը»: Այո, ոնց չէ, երևում է, չարունակեցէք առաջնորդել: «Կոյրը կոյրին կառաջնորդէ, երկուսն ևս կընկնեն նոյն խորխորատը»:

Տեսէք մարդկանց յանդգնութիւնը, ընթերցող. կլասիկների՝ Ագաթանգեղոսի, Խորենացու և ուրիշների մասին խօսում են այն մարդիկ, որոնք ոչ միայն չեն հասկանում նրանց լեզուն, այլ և նրանց անունն ուղիղ արտասանել չեն կարող: Մենք վկայ ենք բերում ընդհանուր ժողովի անդամներին, թէ ինչպէս վարչութեան նախկին նախագահը՝ չէր կարողանում արտասանել Ագաթանգեղոս անունը.—Աթագան, Գագաթան, Աթագաթան», այնքան չարչարվեց խեղճը, մինչև որ պ. քարտուղարը Ագաթանգեղոս ասեց և նրան ազատեց տանջանքից:

—

Իսկապէս «պատմական ուղղութիւն» խօսքը մի անմիտ խօսք է, որը ձուլված է «Արձագանքի» գործարանում: Ազգերի պատմութիւն կայ, կայ նրա ուսումնասիրութիւն, բայց ազգերի կրթութեան և ցիվիլիզացիայի մէջ տեսնել պատմական ուղղութիւն և ասել թէ կայ այդ տեսակ մի ուղղութիւն, այդ կը նշանակէ չը հասկանալ թէ ինչ է պատմութիւնը: Մեզ հասկանալի է թէ այս ինչ խասս է տիրացուների գլխում և մենք հասկանում ենք թէ նրանք ինչ են ուզում ասել, որ չեն կարողանում:

Մենք երբէք չենք պնդել, թէ մեզ հարկաւոր չեն մեր կլասիկները. այդ սուտ է: Բայց մենք կրկնում ենք, որ կլասիկները անհասկանալի են ոչ միայն ժողովրդին, այլ նոյն իսկ «Արձագանքի» խմբագրին և աշխատակիցներին: Բանանք Խորենացու հէնց առաջին երեսը. «Զանըսպառ խաղացմունս աստուածայնոյն ի՛քեզ շնորհաց և զանդուլ հոգւոյն ի վերայ քո իմացուածոցդ զշարժմունս ծանեայ ի ձեռն գեղեցիկ խնդրոյս, առաջ քան զմարմինոյդ՝ զհոգւոյդ ընկալեալ զծանօթութիւն, որև սիրելի իմոյ իսկ ախորժակացս է առաւել ևս սովորութեանցս և այլն և այլն»: (Այս դեռ ընկերութեան հրատարակութիւններից այն գիրքն է, որի պատճառով մենք երբէք ուղղութեան հարց չէինք զարթեցնի և որի դէմ ամենից քիչ բան ունենք ասելու): Թող «Արձագանքի» սագերը մեզ բացատրեն, թէ հայ ազգի քանի պրօցենտն է այս լեզուն հասկանում: Բայց այդ չարաթամթերթը կը սկսի մեզ համոզել, որ աւելի լաւ է կարդալ չը հասկացած բաներ. այո, այդ շատ օգտակար է այդ օրգանի խմբագրութեան մէջ, ուր ընդունված է բերան անել հեղինակների անուններ և դրանով թող փչել....

Մենք սովորել ենք լսել, հաւատալ և կրկնել այն միտքը, թէ ժողովրդին պէտք է տալ գրքեր նրան հասկանալի լեզուով և երբէք չենք ուրանում, որ դրանց շարքում են նոյնպէս և թ ա ր գ մ ա ն վ ա ծ, աշխարհաբարի վերածած կլասիկները:

Բայց միթէ ընկերութեան վարչութիւնը փորձել է գոնէ մի կլասիկ թարգմանել: Դեռ բանը նրանումն է, որ այդ կլասիկների մի քանիսն էլ, որոնցով ուզում են պարծենալ սագերը, ի ս կ ա պ է ս ը ն կ ե ր ու թ ե ա ն հ ր ա տ ա ր ա կ ու թ ի ւ ն ը չ ե ն կ ա զ մ ու մ, այլ հրատարակված են պ.պ. Եղեանի և Իզմիրեանի ծախքերով: Այնքան էլ խայտառակ դրութիւն. սեփական ոչինչ չունենալով, ուրիշի անմտութիւնը սեփականել և նրանով պարծենալ.... սա իղիօտութիւն չէ, ապա ինչ է:

«Թաւամազ մեզու», «Կարմիր լապտեր», «Թօմաս եղբօր տնակը» մանկական գրքերի հրատարակութեան պատիւը պատկանում է հանգուցեալ օրիորդ Տէր-Մարկոսեանին և պ. Գ. Միրզոյեանին, և վարչութիւնը չէ ամաչում այդ գրքերը տեղաւորել իր ցանկի մէջ:—Ապա սա ա չ ք ա կ ա պ ու թ ի ւ ն չէ, ինչ է:

Այդ բոլորից յետոյ մեզանից պահանջում են, որ մենք կոմպլիմենտներ անենք ընկերութեան նախկին ատենապետին և նրա պաշտպաններին և որովհետև չենք անում, ուրեմն «համակերպականներ» ենք, «կօսմօպօլիտներ» ենք, հետևաբար չենք կարող «ըմբռնել ժամանակակից ոգու պահանջները», թէ ընկերութեան ատենապետը ժողովին համոզեց (յանդգնութեանը նայեցէք) թէ «ընկերութիւնը ունեցել է որոշ ուղղութիւն»: Այո, պարոններ, ժողովը այնքան համոզվեց վարչութեան ատենապետի և նրա հետևողների արժանաւորութեան մէջ, որ նրանց բոլորին ա ր տ ա ք ս ե ց: Իսկ «Արձագանքի» աշխատակիցների քաջութիւնը ոչ թէ այն էր, որ ընտրվեց պ. Փիլիպպոս Վարդանեան, այլ այն, որ բոլոր արտաքսված անդամների փոխարէն մտցրին խմբագրական ժողովի մէջ իբրև անդամ իրանց մի այնպիսի կանդիդատին, որին նոյն իսկ «Արձագանքը» մեղադրում էր հասարակական փողեր ուտելու մէջ, և որի անունը «Արձագանքը» անպատուութիւն է համարում յիշատակել: Այդ է դրանց վերջին հերոսութիւնը, որն ինքն իր համար խօսում է. իսկ դուք պարոններ, չարժէք, որ ձեզ հետ աւելի խօսեն: Ասա, ով է քո ընկերդ և ես կասեմ թէ դու ով ես:

—

Վերջացնելով մեր յօդուածը, մենք պէտք է ասենք, որ սրանով մի և նոյն ժամանակ մենք յանձնում ենք կատարեալ արհամարհանքի այն տգէտ լէգիօնը, որը յեղաշրջում է փաստերը, որը ուրանում է կատարված իրողութիւնը, սուտ է խօսում և խղճի հետ սակարկութիւն է անում: Պնդում ենք, որ «Արձագանքն» ինքն է հայհոյող և որ այն պոլեմիկական ձևը, որ մեզ յատուկ է, մենք սովորել ենք ոչ միայն աւետարանից, այլ և գտնում ենք Բելինսկի, Հէյնէի, Դօբրօլիւբօվի, Շչէդրինի, Միխայլօվսկու և ուրիշ մեզանից հեռու և մօտիկ, նոր և նորագոյն գրողների պոլեմիկական յօդուածներում, որ և առաջարկում ենք կարդալ, գաղափար կազմելու համար թէ դեռ որ աստիճան փափուկ են մեր բառերը մի օրգանի և մի ընկած խմբի դէմ, որը իրան «անզօր» գտնելով մրցել ճշմարտութեան դէմ, սպառնալիքներ է անում մեզ «դիմել այն միակ միջոցին (փինտ), որին դիմում են յամառ մարդկանց բան հասկացնելու համար....»: Լսեցիր, ընթերցող:

Մտաւոր ոյժից զուրկ և անզօր լէգիօնը սպառնում է ֆիզիկական ոյժով վրէժխնդիր լինել....

Մենք սառնասրտութեամբ լսում ենք այդ յայտարարութիւնը և բոլորովին լրջութեամբ իմացնում ենք «Արձագանքի» աշխատակիցներին, որ այդպիսի սպառնալիք անողը պէտք է հանէ իր դիմակը, եթէ նա չէ ուզում երկչոտ ու ցածահոգի անուանվել:

Մենք դիմակով չենք, այլ բաց, կանգնած հրապարակում, долой маску! Այն ժամանակ մենք կը խօսենք և կը տեսնվենք....

Սիմէօն Հախումեանց

ված լուրերը Բէլգրադում ծանր տպաւորութիւն են թողնում։

ԲԵՐՆ, 22 ապրիլի։ Դաշնակցական խորհուրդը հրատարակեց այն խորհրդածութիւնները որոնց հիման վրա տեղի է ունեցել Միւլհաուզէնի գերմանական կոմիսար Վօլգամուտի ձերբակալելը և Շվէյցարիայից արտաքսելը. նա ձերբակալվել է այն պատճառով, որ աշխատում էր լրտեսութիւն հաստատել։ Վօլգամուտ աշխատում է եղել գործակալների միջոցով պայքար առաջ բերել բանւորների շրջանում՝ Բազէլում, էլզաս-Լօթարինգիայում և Բադընի դքսութեան մէջ, և գրաւոր կերպով դրդում է եղել իր գործակալներին համարձակ գործել։

ՀՌՈՄ, 22 ապրիլի։ Ասաբից հաղորդում են, որ այնտեղ հասաւ կոմս Անտօնէլլիի սուրհանդակը մի լուրով, որը հաստատում է Նեգուսի մահը, որը սպանված է եղել մարտի 12-ին դերվիշների հետ ունեցած ճակատամարտում։ Շօա թագաւորը, որը Նէգուս է դարձել, արշաւում է Ադուի վրա։ Անտօնէլլի ուղեկցում է թագաւորին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 ապրիլի։ Այսօր Պետերբուրգ հասաւ պրինց Պակէյտօ-Արխուգավա։ Երէկ սլավեան ընկերութեան անդամները, ամբողջութեամբ, ողջունեցին միտրօպօլիտ Միխայիլին սերբիական դեսպանատանը։ Միտրօպօլիտը շնորհակալութիւն անելով յոյս յայտնեց, որ շուտով Սերբիայի գործերը կանոնաւոր կերպով առաջ կերթան, թէև ոչ առանց կուի։ «Гражданинъ» հաղորդում է, որ անցեալ օրը, երեկոյեան, Ներքին գործերի մինիստրը ակարացաւ՝ չնչառութեան դժուարութիւն զգալով. Երէկ բժիշկը յայտնեց, որ նա թոքերի բորբոքում ունի։ Այսօր Մօսկվայից եկաւ պրօֆէսոր Զախարին և յայտնեց, որ կոմսի դրութիւնը ծանր է, բայց ոչ վտանգաւոր։ Այսօր կոմսի առողջութեան ընդհանուր դրութիւնը աւելի լաւ է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 ապրիլի։ Այսօր վախճանվեց Վասիլի Ալէքսանդրօվիչ Կօկօրեվ, երկու շաբաթվայ հիւանդութիւնից յետոյ։—Եապօնական պրինց Տակեխիտօ-Արխուգավա իր թիկնապահների հետ միասին իջաւ Ձմերային պալատում։ Արտաքին գործերի մինիստրը այցելեց պրինցին, որը իր կողմից այցելութեան գնաց նրան։ Ներքին գործերի մինիստր կոմս Տօլստոյ գիշերը հանգիստ անցկացրեց. տաքութիւնը և զարկերակը համարեա կանոնաւոր են։

ԼՕՆԴՕՆ, 23 ապրիլի։ «Բէյտէրի գործակալութեանը» հեռագրում են Վիէննայից. «Կ. Պօլսից ստացած տեղեկութիւններին նայելով, հայոց պատրիարքը Աշըգեան լուր է ստացել Վանից, որ այնտեղ Թիւրքաց իշխանութիւնը կասկածելով թէ գոյութիւն ունի դաւադրութիւն, շատ հայեր է ձերբակալում և խուզարկութեան է ենթարկում հայոց եկեղեցիները և վանքերը։ Վանի նահանգապետի հաղորդագրութեան հիման վրա՝ արդարադատութեան մինիստրը դիմեց Աշըգեանին պաշտօնապէս պահանջելով, որ նա պաշտօնազուրկ անի Վանի թեմի առաջնորդի ժամանակաւոր պաշտօնակատար Թադէոս (?) եպիսկոպոսին, իբրև անընդունակ մարդու այդ թեմը կառավարելու համար»։ Մուշից հաղորդում են մի նոր գազանային վարմունքի մասին, որ գործել է քուրդերի Մօսալլի անունով ցեղապետը, թալանելով և ապա կենդանի այրելով Պօստոեան անունով մի հային։ Մուշի դաշտը շրջապատված է քուրդերով, որոնք ամեն տեսակ բռնութիւններ են գործ դնում հայերի վրա։

ՓԱՐԻԶ, 23 ապրիլի։ Յեղափոխութեան հարիւրամեայ տարեդարձի առիթով տօնախմբութիւնը սկսվեց։ Փարիզը զարդարված է դրօշակներով. պետական և հասարակական հաստատութիւնների գործունէութիւնը ընդհատված է. վերջին փոստը ճանապարհ է ընկնում կէսօրին. այստեղ եկել են բազմաթիւ օտարերկրացիներ։ Այսօր կէսօրին, մի ոմն Պէրուէն, որը ծառայում է ծովային պահեստներում, ատրճանակ արձակեց նախագահի վրա այն ժամանակ, երբ նա դուրս էր գալիս Ելիսէյեան պալատից, ուղևորվելով դէպի Վէրսալ։ Հաստատված է սակայն, որ ատրճանակի մէջ գնդակ չը կար։ Պէրուէն յայտնել է, որ կամենում էր իր վրա ուշադրութիւն դրաւել, քանի որ ինքը անարդարութեան զոհ է եղել։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ.

Ապրիլի 21-ին

	р.	
Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ—	93 ր.	65 ›
Բերլինի վրա 100 մարկ —	45 ›	80 ›
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ —	37 ›	10 ›
Ոսկի — արժէ —	7 ›	50 ›
Մաքսային կուպօններ —	149 ›	25 ›
Արծաթ — — —	1 ›	13 ›
Բօրսային զիսկօնտներ —	$5^1/_8$ և $6^1/_2$%	›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	99 ›	75 ›
— — — — 2-րդ —	99 ›	75 ›
— — — — 3-րդ —	99 ›	62 ›
— — — — 4-րդ —	99 ›	62 ›
— — — — 5-րդ —	99 ›	62 ›
— — — — 6-րդ —	99 ›	62 ›
Նոր 4%	84 ›	87 ›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	100 ›	— ›
— — 2-րդ —	100 ›	25 ›
— — 3-րդ —	100 ›	37 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	269 ›	50 ›
— երկրորդ —	242 ›	50 ›
$5^1/_2$% րէնտա	102 ›	75 ›
Ոսկեայ րէնտա	170 ›	75 ›
Եօթերորդ կօնսօլիդ. փոխառ.	138 ›	75 ›
Նոր երկաթուղային րէնտա	100 ›	— ›
5% գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդ. ընկ. մետ.	137 ›	50 ›
— — թղթադ.	94 ›	25 ›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի	98 ›	12 ›
Գիւղական բանկի	102 ›	50 ›
6% գրաւ. թղ. Թիֆլիսի—27 և 43տ.	98 ›	— ›
— —Քութայիսի-18 և 43տ.	98 ›	— ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ	95 ›	12 ›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	95 ›	— ›
Օդէսայի — —	96 ›	37 ›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ.	84 ›	25 ›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնն ամուր է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ գիմնազիայի, րէալական ուսումնարանի, կադէտսկի կօրպուսի և Ներսիսեան ուսումնարանի համար։

Ուսումնարանում, բացի զանազան գիմնազիական առարկաներից աւանդվում են այլ և հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և լատիներէն լեզուներ.

Ուսումնարանում ընդունվում են ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐ և ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐ։

Ուսումնարանը ամառը չէ տեղափոխվում ամարանոց, այլ ամբողջ ամառը մնալու է Թիֆլիսում, աշակերտներ պատրաստելու համար։

Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսված է այժմեանից։

Հասցէն. Тифлисъ, Большая-Ванкская улица, № 3. 1—2 (ե. շ.)

Լոյս տեսաւ

ՏԻԳՕ

ՂԱԼԻ ԱԴԱԹՆԵՐԱՆ

պատկերներ

ՃԸՊԱՏԸՏ ԹՕԼԱԴ ԿՏՐԻ

(Շուշւա-Ղալի բարբառով)

Գինն է 1 ր.

ծանապարհածախսով 1 ր. 20 կ.

Փառակազմ 2 ր.

Դիմել „ԱՂԲԻՒՐԻ“ վաճառանոցը։

2—6

Въ редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич. Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Oekonomische Lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“. (Ե)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԻՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—10—11 ժ. վիրաբուժական, (և ատամնացաւի), սիֆիլիսի և աչքի ց. բացի կիրակի։

ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. Ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_4$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի։

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. Ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—$6^1/_2$ ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—$5^1/_2$—$6^1/_2$ ժ. Ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոտերապիա)։

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ ժամ.

Հիւանդանոցումն է մանկաբարձուհիք Մօզեր և Երեանցեան։

Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ-ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ Հոգաբարձական խորհրդարանում Աճուրդով ՊԻՏԻ ՏՐՎԻ ԱՆԱՆԵԱՆ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՆ երեք տարի ժամանակով, առաջիկայ մայիսի 15-ից։ Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները հրաւիրվում են գալ Մարիամեան-Յովնանեան ուսումնարանը, ներկայ ապրիլի 29-ին, շաբաթ, երեկոյեան 7 ժամին։ 2—3

ՄԻ ՊԱՏԱՆԻ, որ իր ուսումը ստացել է Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան մէջ, և հայերէնի հետ գիտէ ֆրանսերէն և մասամբ ռուսերէն, ՊԱՇՏՕՆ Է ՈՐՈՆՈՒՄ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՒՄ ԿԱՄ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄՕՏ։ Հասցէն. Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց, № 81, խանութ Ս. Սողալեանի.—Սարգիս Արթինեանին։ 3—3

ԸՆԴՀԱՏԵԼՈՎ

„ՏԱՆՏԻԿԻՆ ԵՒ ԽՈՀԱՆՈՑ“

գրքի բաժանորդագրութիւնը

Խնդրում ենք այն յարգելի գործակալներին, որոնց մօտ գտնվում է բաժանորդագրութեան թերթը, հասցնել մեզ մինչև ապրիլի վերջը։ Հասցէն. Тифлисъ, типографія Мартиросянца, Якову Меликъ-Бахтамянцу. 3—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

РОСКОШНОЕ ИЗДАНІЕ.

Большая хромо-фото-литографическая точная копія съ знаменитой картины художника А. А. Иванова

„ЯВЛЕНІЕ ХРИСТА НАРОДУ“

Съ подлинника, хранящагося въ Московскомъ Публичномъ Румянцевскомъ Музеумѣ.— Огромныхъ размѣровъ хромо-фото-литографія художественно исполненная.—Пояснительный историко-біографическій текстъ составленъ И. Ѳ. Токмаковымъ.

Картина ‹Явленіе Христа Народу›, писанная художникомъ А. А. Ивановымъ въ теченіе тридцати лѣтъ,—сдѣлала цѣлую эпоху въ русской живописи; знаменитые художники какъ-то: Крамской, А. Праховъ и многіе друг. нашли, что означенная картина болѣе проникнута истинно-религіознымъ духомъ и вѣрнѣе, въ историческомъ отношеніи, библейскому характеру событій, чѣмъ всѣ доселѣ извѣстныя заграничныя картины и иллюстрацій подобнаго рода, не исключая и Доре.

Н. В. Гоголь въ своемъ знаменитомъ этюдѣ о картинѣ: ‹Явленіе Христа Народу› раскрылъ намъ величіе истинно-русскаго и православнаго творчества Иванова и указалъ на него, какъ на главу русской живописи; это же подтверждаетъ и А. Праховъ въ статьѣ своей: Матеріалы для біографіи А. А. Иванова (жур. ‹Пчела› за 1875 г. № 23 и № 24). Равно какъ о помянутой картинѣ были вполнѣ сочувственные отзывы въ журналахъ ‹Воскресный досугъ› 1867 г. № 231 и ‹Иллюстрированная недѣля› 1874 г. Нельзя такъ же не указать и на отзывъ Архимандрита Ѳеодора о картинѣ Иванова СПБ. 1859 г.

Цѣна хромофото-литографической картинѣ: Лакированная на бумагѣ—1 р. 50 коп., на холстѣ 2 р. 50 коп. За пересылку и упаковку на скалкѣ 50 коп. Подписавшимся на 10 и болѣе экз.—20% уступки.

Адресъ: Москва, Мясницкая, магазинъ церковныхъ утварей Сытовы сыновья, соб. домъ. 4—5

Недавно пріѣхалъ въ Тифлисъ

ДАНТИСТЪ ВАЛЛАКЪ

Врачъ зубной хирургіи Бальтиморскаго факультета въ АМЕРИКѢ, практиковавшій въ ПАРИЖѢ и имѣющій дипломъ Дантиста изъ ДЕРПТСКАГО университета.

Принимаетъ больныхъ по зубнымъ болѣзнямъ ежедневно отъ 9 часовъ утра до 5 часовъ вечера у себя на квартирѣ, въ СОЛОЛАКАХЪ, домъ протоіерея ОРБЕЛИ, № 16. 3—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ 24 Апрѣля 1889 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.